

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

2 de Pecuniis publicis, siue de Rebus fisci, & de ærario.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

quæ alibi recipiunt tractationem, vt ne vendi possint, *l. iubemus, 14. cum aurb sequentibus, de sacrosan. eccles. vt in emtio ne dicemus, non possint prescribi, nisi quadraginta annis, & res Romanæ vel Constantinopolitanæ ecclesiæ nisi centum annis, l. fin. & aurb quas actiones, de sacros. eccles. tit. vi. eccles. Roman. centum annor. gaudeat sp. ar. In summa privilegia ecclesiæ rata & firma esse debent, & ea violantes puniuntur, & irriti contrarii actus, l. privilegia, 12. & cōsti. seq. Cassa. de sacros. eccles. l. si ecclesia. 15. §. privilegia, de epis. & cler.*

De Muris & Portis ciuitatis. Cap. 29.

- 1 Muri unde dicti, & oppida, & aggeres.
  - 2 Ad murorum collationem omnes teneri.
  - 3 In quorum terra muri & turres ciuitatis sunt, vsum eorum earumque habent.
  - 4 Edificare non licet priuatis contra muros vel portas ciuitatis.
  - 5 Prohibitum municipibus edificare novos muros.
- P**ostquam egimus de rebus ecclesiasticis & sacris, t̄ operæpretium est de quibusdam sanctis, id est, innolabilibus agamus, de portis scilicet & muris ciuitatum: omiſſa tractatione legatorum, qui sancti sunt habiti, & de quibus tractamus in crimine læsæ humanæ maiestatis. Varro itaque *lib. 4. de ling. Lat. in. muros inuentos & dictos, vt tuto alicubi simus docet: oppidum ab ope dictum, quod munitur opis caussa vbi sint: & quod opus est ad vitam gerendam, vbi habitet turo, vel oppida, quod opere munitur mœnia, quod munitus essent. Quod exaggerabant aggeres dicti, & quod aggerem contineret muros, quod munitiendi caussa manu parabatur, quo sepiabatur oppidum, ex quo muros. Eius summa pinne ab his quas insignit milites habere in galeis solent, & in gladiatorib. Samnites. Turres a toruis, quod hæc prospiciunt ante alios: qua viam relinquebant in muro, qua in oppidum por-*

tarent portas. ¶ Ad t̄ murorū instauracionem seu exstructionem, sicut & portus & aquæ ductus, c̄ certam facta & peratū collatione, nulla excusatione dignitatis locū habent, instare debent. *l. ad portus, 6. de operib. publ. lib. 3. C. tit. 12. facta tamen per aequatione facultatum, vt quisque secundum vires patrimonii contribuere cogatur, l. omnes prouinciarum. 11. eod. tit. de ope. publ. ¶ Li tamen priuati, in quorum terris turris vel muri noui ciuitatis construuntur opere perfecto, vsum ædificatorum habent, ea tamen lege in perpetuum seruanda, vt annis singulis ii, in quorum vsu terrula demigrauerit, proprio sumtu instauracionem eorum sibi existiment procurandam, l. turres. 13. de operib. pub. C. ¶ Non t̄ tamen inde quis putare debet sibi licere contra muros vel mœnia publica ædificia habere, nam si ea sint talia, ex quibus formidari possint vel incendia, vel insidias, deiici debent & prohiberi, l. ædificia. 13. eod. de operib. publ. ¶ Atq; inter ædes sacras seu publica ædificia & priuata, debet esse spatium quindecim pedum, l. si cui loci. 9. & l. Memiana. 11. de ædifi. priuat. lib. 3. C. tit. 18. Nec libera sunt etiam murorum vel portarum refectiones municipiis, sed de operibus quæ in muris vel portis, vel in rebus publicis sunt, aut si muri extruatur, consulere principem oportet. *Modest. in l. de operib. 6. de operib. publ. 50. P. tit. 10. quando potissimum sumtu publico ædificari debent, l. 3. de operib. publ. in P. Et Vlpianus ait, muros municipiis nec reficere licere sine principis vel præsidis auctoritate, nec aliquis eis conuigere vel supponere, l. sacra loca. 9. propt̄, de ver. diuis. lib. 1. P. tit. 8. Transcendere muros ciuitatis ad motus scalis, aut aliunde, quam per portas ciuitatem ingredi, vel egredi, hostile & capitalè habetur, si de ver. diuis. & vindicatum in Remo fratre Romuli, qui solum vallum ciuitatis transcendere ausus fuisset, d. l. si Lucan. in 1. Fraterno primi maduerunt sanguine muri. Et Plut. in vita Romuli, Quid in Fast.**

DE PUBLICIS REBUS HVMANI
IURIS, ET DE REBUS VNIVERSITATIS.

LIBER III.

De his, quæ tractanda sunt in hoc libro.

Cap. 1.

- 1 Rerum publicarum diuisio.
  - 2 Rerum vniuersitatis diuisio.
- H**æc sunt rebus factis & sanctis, de rebus humani iuris, & primum de publicis, dehinc quæ vniuersitatis sunt, dicendum erit, & postea de priuatis, Deo volente. Itaq; de fiscalibus, & tributis, & vectigalibus, fluminibus, visque publicis, portibus, patrimonialibus principis, & pœnalibus fiscali compendiis, de basilicis, & operibus publicis, & aliis publicis. ¶ Inter t̄ vniuersitatis autem enatrabimus quæ municipi tantum sunt, & illis solum communia, vt stadia, theatra, nemora, pascua, & similia. In priuatis autem, & modos acquirendi dabimus.

De Pecuniis publicis, siue de rebus Fiscis, & de
Ærario. Cap. 2.

- 1 Corporis humani, & rei publicæ similitudo.
- 2 In corpore reip. sunt & nerui, qui nec plenitudine, nec inactione commelionis pati debent, si illa subsistere velint: nerui porro Pecunia publica, & Vectigalia.
- 3 Pecunia nomen ad omnes res pertinere nummo estimabiles.
- 4 Non fuisse ab initio Publica, sed Communia, & quomodo ceperint.
- 5 Ærarii constituendi necessitas, & Vectigalium origo.
- 6 Fiscalia, & fisci unde nomen trahunt. Et in. 11.
- 7 Inter Fiscum & ærarium quorundam differentia, vide in. 9. & 12.
- 8 Bona principis duplicis generis: patrimonialia, unde comites rerum priuatarum, & procuratores Cesaris.
- 10 Alia principis iure principatus & diadematis, Confiscatio sine licentia principis non fit.
- 11 Latum in seipsum in eadem prohibet. Quomodo fisci semper soluendo eod. Ærarii Fiscis & Marcupii differentia. Ærarium vbi apud Romanos, & quot, & copia, & extensio eorum.
- 12 Questores qui comitabantur prouinciarum rectores militares, Threſſoriers des guerres.

- 13 Questores ærarii, qui præfeci ærarii, hodie generaux des finances.
- 14 His subijunt tribuni ærarii, receueurs generaux. Exætores particularis dicti, Commis. Tabellarii, Contrerolleurs.
- 15 Ordo exigenda & deferenda vectigalia pecunia in fisci, Tituli, Les mandes, nunc.
- 16 Degubus & cum quibus indicant questores prouinciarum.
- 17 Quærario olim Romano præfeci.

Agrippa t̄ Menenius Lanatus, cum dissidia & seditionem plebis & Senatus componere studeret, plebem exandescētem apologeto corporis humani, ad pacē adiecit, simile ei esse corpus reipublicæ accommode demonstrans, futurumque nisi in vtroque, membra inter se conuenirent, compagem corporis dissoluerant. *Dionys. Halicar. lib. 6. Histor. Livius. Erenim qui simul habitant, vnum corpus tantum faciunt ciuile, & vniuersitatis, l. 1. §. quibus autem permisum, quod cuiusque vniuersit. nom. lib. 3. P. tit. 4. Sic ecclesia omnis vnum corpus & catholica seu vniuersalis congregatio, in qua multa membra, i. ad Corin. 12. ad Ephes. 1. & 2. ad Colos. c. fundamenta, c. 17. de elect. in 6. Vnde & corporati dici possunt, qui in communione aliqua conscripti vel admissi sunt, vt in l. 1. de Alex. primat. lib. 11. C. tit. 28. Er regnum vnum corpus.*

¶ Ceteram t̄ in omni corpore ciuili, quemadmodum in humano, & caput & membra sunt, & quædam alia, quibus illa colligantur: veluti nerui, quibus membra singula mouentur, & munitus proprium exsequitur. Et quemadmodum illa cerebrum & capite manantes per totum corpus humanum diffunduntur, vt notant medici *Galen. lib. 7. de decret. Platon. & Hippoc. Et Hippocrates, lib. de ossium natura, lib. de arte, & alibi. roburq; vim dant corpori, Galen. lib. 3. de administrat. anatomicis. & contra, conuulsioibus suis valde nocent, duabus ex causis vel ex plenitudine, vel ex inanitate *Galen. ex Hippocr. lib. 1. de locis affect. Sic etiam in corpore ciuili ex arbitrio imperantis, seu a bene disposito capite, robur in societatem subiectam permeat, & status eius fit legitimus, qui neruus disciplinae dicitur, c. 1. de senen. ex com. lib. 5. Decret. tit. 10. c. cum inter, de consuet. lib. 1. Decret. c. 4. Neruiq; alii, quibus iuuatur & quodammodo viuificatur, si bene valent, si plenitudine vel inanitate non patiantur conuulsiones, sunt pecuniæ publicæ, vt &**

Cicero vocat, neri reipublicæ, nempe vectigalia, Cic. pro leg. Manil. quia sine his consistere nequit. Quare Aristoteles ait, 1. Polit. c. 7. & li. 7. c. 8. necessitatio omnes rerum publicarum species egere pecuniis, & ipsasmet vniuersitates & municipia, quibus ad exemplum reipublicæ permissum est habere arcam communem, Cuius in l. 1. §. quibus permissum, quod cuiusq; vniuersi, nom. in P. pecuniæ quippe obediunt omnia, Ecclesiast. c. 10. Et sicut protegit sapientia, sic & pecunia, Ecclesiast. c. 7. Nec ciuitatem dicebat inexpugnabilem Philippus Macedo quantumuis inuinitam, quam posset ingredia-
 fellus auro onustus, Iustinus, 8. §. 9. Demosth. contra Echinem.
 ¶ Voco autem hic pecunias communi appellatione, proutentus, reditus, tributa, vectigalia, & reliqua id genus, quæ in compendium veniunt reipublicæ: cum pecuniæ nomen omnes complectatur res, quæ in patrimonio sunt, quæve nummo functionem accipere possunt, Paul. l. pecunia appellatio, 4. §. seg. l. pecunia verbu. l. 178. de ver. sig. in P. Et in pecunia, omne robur patrimonii antiq; posterunt, lex, que tutoris, 22. de administ. iur. l. 5. C. ii. 7. Ideo & omnia vectigalia & res publicis necessitatibus subuenientes, pecunias dico publicas & neruos. Sic & senatores Neroni, volenti aliquando remittere omnia vectigalia, dixerunt fieri non debere, & dissolutionem imperii secutura, si fructus, quibus res publica sustineretur, diminuerentur, Cornel. Tac. lib. 13. annal. Et Papyrius iurisc. l. imperatores, 13. de pollic. lib. 50. P. tit. 13. non obseruandum ait, quod defunctus certa summa legata veruit vectigalia exerceri: esse enim tolerabilia, quæ vetus consuetudo comprobat, eamque, vt damnosam reipublicæ reicit voluntatem. ¶ Arbitror tamen ab initio quidem prioris societatis rudis, cum coiret ex specibus vel syluis in vnum homines, nulla adhuc ciuili prouidentia instructi, sine publicis vixisse, nec seorsum quædam publicis destinasse vibus: forsitan quia omnia erant communia illis tum, vt ætate Saturni omnia communia fuisse tradunt, Macro. lib. 1. Satur. c. 8. Lucia. in Chronolo. Ouidius, Metamorph. 1. Iustinus ex Trogo, lib. 43. Nam Nec signave quidem aut parviri limite campum
 Fas erat, in medium quærebant, &c. Virgilius, 1. Georgico.
 Et tunc quoque vtebantur priuatis vt publicis, & ex illis pro negotiorum occasione nullius habita ratione domini in communia negotia expensæ fiebant, donec a communione discessum est, & quique rerum propriarum magis solliciti, quam publicorum negotiorum cepit gerere curam: vnde & societas humana & pax eius cepit vna dissui, nemine existente, qui sponte vt antea publicis præuideret calamitatibus, nec de illis impeditentes & deciduas sentiret, curaret. Quare necessitas, quæ aggeres, oppida, muros, & fossas ad tutandam societatem extruere compulit, coegit quoque inter ciuiles leges & ea disponere, quæ de pecuniis exigendis & conferendis ad negotia subeunda publica & communia, pertinerent. Sant enim pleraque in republica, quæ præsentem desiderat pecuniam, nec moras ad exactiorem eius patiuntur, vt bellorum impensæ, magistratum stipendia, multaq; alia, quæ ex publicis arariis ad manum esse debent.
 ¶ Quare tamen Plutarchus refert, in vita Publ. prudentissime aduersus bellorum necessitates, exactis regib. Valerium Publicolam in æde Saturni pecunias recondidisse publicas, vt tutæ simul & paratæ essent. Vero simile est, si verum non est, ab initio in ciuilibus societatibus, idoneos ad gubernandam vel protegendam reipublicam ab aliis minus idoneis vel nolentibus onera personalia subire, iuuatos pecuniis, & ita alios operâ & industriam, alios pecunias contribuisse: iusta enim societas, in qua illa contributio pecuniæ cum personæ industria fit, §. illa sane, de societ. apud Iustin. lib. 3. tit. 26. Vlpian. in si non fuerint, 29. pro socio, lib. 17. P. tit. 2. l. societas, 5. eod. Fueruntque multi, qui sequentibus temporibus sponte iuuarunt publicum ararium, vt quando Romani contra Hannibalem certantes viderunt exhaustum ararium, Liu. lib. 4. decad. 3. Non tamen semper, sed raro accidit, neq; spontaneæ quoq; oblationes vel auxilia sufficere posse visa sunt. Quamobrè ex lege ceperunt imponi & exigi certa quædam annuatim vel alio tempore publicis & communibus negotiis destinata, hinc tributa, census, vectigalia, & id genus similia. Et ante imperii vel principatus constitutionem, ararium hoc ex auctoritate populi augebatur, & dispensabatur: at postea venit in ditionem principis, dum omnem suam in ipsam populus transtulit potestatem, §. sed quod principi, de iure nat. gent. §. ciu. l. 1. §. cum aliis, de vet. iur. enuclea. C. vnde & inter regalia hodie sunt vectigalia, multarum, bonorumque vacantium compendia, §. 1. que sunt regalia in visib. feudor. & alia de quibus collari fiscum dicemus. Et cum olim ex consensu solum ciuium & quorum intererat vectigalia possent imponi, hodie non possunt

nisi consulto & sanciente principe, l. final. C. de vulg. l. 1. §. 2. velt. no. in fin. non posse. C. cap. in nouamus, de censib. c. super quibusdam, de verbor. signif. l. vectigalia, l. 10. de public. lib. 39. P. tit. 4. Porro compendia hæc publica fiscalia dicuntur, a nomine fisci, quo colligebantur, vel conferuabantur, vel transferabantur pecuniæ illæ. Fiscus porro, vas quoddam rusticum, capax, contextum, sparteum, Nonius Marcellus Pyrrhus Anglerbermenius lib. 2. de magistrat. Colum. lib. 12. de re restic. cap. 50. Alcon. Pedia. 2. in Verrem. l. sed add. 21. §. illud nobis, loca. in P. quo recipiebantur pecuniæ, & deferrebantur: si verum est fisci nam a ferendo, vt ait Varro, 4. de ling. Latin. dictam, cui affinis fiscus. Et ideo accipitur continens pro contento, nempe fiscus pro pecunia, quæ fisci continetur, vt apud Ciceronem, 2. Ferrina. fisci Sicilenses, pro pecunia Sicillensium, & eius reipub. arario. Et apud Cornelium Tacitum, lib. 1. Annal. fisci rapti imperatoris, id est, arcæ, in quibus deferrebatur pecunia principis.

¶ Neque tamen de nominis significatione magna est controuersia, 7 eo excepto, quod quidam rati sunt, ararium fuisse pecuniam publicam, fiscum vero principis propriam, ex Plinii iunioris auctoritate, Plinius in Panegyri. ad Traianum, dum ait, At fortasse, inquit, non eadem fuerit araria fisci, quæ ararium cobites, imo tanto maiore, quanto tibi plus licere de tuo, quam de publico credis. Cui sententiæ doctiorum quidam subscriperunt, mihi tamen non satisfacient, cum confundi hæc legamus, & ad ararium deferri dicat Paulus, pro delatione in fiscum, l. edicto. 13. de iur. fisci, lib. 40. P. tit. 14. Iustin. in §. penultim. de vscap. in i. l. neque enim, 1. de restic. milib. lib. 2. C. ii. §. 1. ¶ Ignorandum tamen non est, principis bona duplicis esse generis, & considerationis. Alia namq; possidet vt priuatus, sine consideratione principatus, quæ proprie fiscalia non dicuntur, sed patrimonialia: & proinde qui illis bonis præerat, dicebatur procurator Cæsaris, Vlp. in la. de offic. procon. Cæsar. lib. 1. P. tit. 19. vel comes rerum priuatarum, l. 1. de offic. comit. rerum priuatar. lib. 1. C. ii. 36. Meminerunt & Cæsares de his bonis nomine priuatorum bonorum, in tit. de feudis rei priu. §. salub. diu. domus, potissimum in l. 2. §. 3. lib. 11. C. tit. 65. Libens a Zenone, de quadriem. præcri. C. §. Et t. conitar ex Strabone, lib. fin. Geograph. in fin. & Zonara, in Augusto. fuisse prouincias Romanas olim tempore Augusti, diuisas inter Augulum & populum: & reditus earum, quæ populo relicte, fuisse delatas arario. Fisci autem ea fuisse, quæ in iisdem Imperatores & eorū procuratores imponebantur iure regio. ¶ Alia tamen princeps bona habet, quæ vel iure diadematis possidet, quæ annexa dicuntur coronæ, vel iure potestatis & auctoritatis concessa: veluti quæ ex confiscatione pendunt. Cum ea sine suo permissu non fiat, l. ne sine iussu princip. l. c. cert. iudic. confisc. lib. 9. C. tit. 48. Et hæc solent dici fiscalia, & rationalis procurator fisci, & aduocatus fisci, qui hæc curant vel defendunt, de aduocat. fisci. C. Et quia hæc omnia ex arbitrio principis quam diu imperat dispensantur: ideo & cum nota impropietatis, quasi, gloss. in l. diuortio, §. fundum, in verbo, in alieno, soluto matrimon. omnia publica ista fisci, quasi propria dicuntur principis ab Vlpiano, in l. 2. §. hoc interdicitur, ne quis in loco publ. lib. 43. P. tit. 8.

¶ Nihil tamen prohibet etiam, vt inuentis addamus, Fisci nomen aliunde declinare per rerum similitudinem & metaphoram, vt fiscus dicatur a Græco, φυσικός vel φυσικός, quod idem est Helychio, quod φυσικός vel φυσικός, id est, vterus, vel crassum intestinum viscereum, cuius natura est in perfectis animalibus, non in his, quibus vnum rectum tantum intestinum, vt latitudine sua contineat cibum immixtum, & sic causa cur assidue alimenti subministratio non egeamus, veluti in vrinis idem efficit vesica, teste Galeno, lib. 4. de vscapar. corpor. human. c. 18. Cuius similitudinem retinet ararium in republica, vt instar vteri pecunias dispensandas postea paulatim simul recipiat, & ita fiscus merito, semper soluendo dicitur, l. 2. de fundo dotal. lib. 23. P. tit. 5. Vt tamen fiscus maior est marsupio, sic ararium maius & capacious fisco. Forsan & ararium non inique dicemus esse nunc, la chambre du tresor, ad quam deferantur omni ex parte regni pecuniæ publicæ & fiscales. Fiscum autem & arcas fiscales in prouinciis Theaurarias, ad quas minutatim collectiones factæ ex pagis, oppidis, & ciuitatibus deferuntur. Sic etiam decreuerat Iustinianus esse in singulis prouinciis arcas fiscales, l. 4. de numerar. §. a. C. i. lib. 12. Cod. tit. 50. Marsupium autem dicere possumus, quod dicitur exactiorem, seu la lieue particuliere, quam consules seu decuriones locorum & ciuitatum faciunt. Ararium ab ære, quo tantum olim loco pecuniæ antiqui utebantur, nondum signato auro vel argento, Papius, lib. 3. 4. c. 1. vnde & tribuni ararii, aramen

attamen alia pecunia, postea retento priori nomine, ditatum est. Eratque Romae ararium in ædibus Saturni, & in Nemis & Tibure ad incertos belli eventus thesaurus recòditos habens. Sanctius tamen in ædibus Saturni, ubi vicissinarium aurum, quod ex vicissimis exigebatur, quod & vicissinarium & chimilarchum dicebatur. Ditatum maxime ex manubiis hostium, & triumphis veterum: ut a Porcio Catone ex Cypris opibus direptis, *Florus lib. 3. epit. cap. 9.* Ex Cypro namque Asia deuicta, reportauit Cato quingenta millia talentorum, *Plin. lib. 33. cap. 33. Lucan. in Valer. Max. lib. 8. c. 16.* Scribit & Liuius in 1. *decadis. 5.* Appii Claud. centonem ex Celsibetis quantem, in hoc ararium millia pondo argenti tulisse, & quæque millia auri. Hoc sanctum ararium Florus vocat, *lib. 4. cap. 2.* Et effectum tradit a Iulio Cæsare in principio bellorum ciuilium, antequam imperium usurpasset: cum tamen sanctum esset tribunis, non nisi urgente necessitate illud aperire. Narrat & Plinius, *lib. 33. c. 3.* cum primo introitu vrbis in ciuili bello suo, ex arario protulisse laterum argenteorum 26. millia in numerato, pondo 300. fuisseque in arario populi Romani sexto Iulio & L. Aurelio co. septem annis ante tertium bellum Panicum, pondo 200. xxv. i. Argenti nonaginta duo millia & extra numerum 600. & l. xxxv. m. Item Sex. Iulio & L. Marcio co. belli societatis initio 200. c. xl. v. i. auri pondo. Deinceps tamen omnia araria, cum pro vno habeantur, sunt dicta sacratissima vel sancta, ut in 1. 2. de quadrienn. *præscript. lib. 7. C. iij. 37. l. fin. de paga. & sacrific. eorum. C. lib. 1. tit. 14.* Fuert autem pecunie publicæ, in diuersa araria separata, prout ex generali in quædam negotia destinata erant, veluti ararium communibus pecuniis vectigalium excipiendis paratum, & negotiis ordinariis reipublicæ destinatum. Aliud ad dicitur militare ab Octauiio Cæsare cum vectigalibus nouis, ut facillius quæ disciplinae & necessitati militari requireretur, parata essent, ut refert Suetonius Tranquillus in Octauiio, *cap. 49.*

¶ Erant & ante eum qui comitarentur rem militarem quætores, missi a populo Romano cum imperatoribus, id est, ducibus, consulibus, & pratoribus ad administrandam rem pecuniariam, & prædam, ac manubias in rationes publicas referendas, ut obseruare sepe licet apud Liuium, ex quætoribus qui sortiti fuissent prouincias, ut ait Vlianus l. 1. §. ex quætoribus, de offic. quæstor. *lib. 1. P. tit. 13.* dicere possumus hodie *Theorioris des guerres.* ¶ Arario, ¶ dum populus per cõsules regebatur, præpositi erant & quætores, *Gellius lib. 13. c. 24.* ab eo quod inquirere & conseruandæ pecunie publicæ causa præfecti essent, *Pomp. in l. 2. deinde cum ararium, de orig. iur. Varro 4. de ling. Lat.* Tempore Romuli dicunt quidam duos quætores creatos, sed incertum illud: certum tamen Tullii Hostilii tempore fuisse a populo & plebe electos, *l. 1. de offi. quæstor. lib. P. tit. 13.* Pomponius Lætus, *lib. de magistrat. Romanorum,* tradit, temporibus etiam regum ab illis hos auctoritate legis curiata a Reo Bruto repetere institutos, & illis electis a consilibus: dehinc additos accedentibus vectigalibus vsque ad viginti,

¶ testatur Cornel. Tacitus, *lib. 11. & 16. annal.* ¶ In hoc locum præfectorum ararii, sunt hodie, *les généraux des finances.* Quibus subsunt tribuni ararii, quos receptores generales dicunt, & exactores seu coactores particulares, *d. l. 1. & 2. de offi. quæstor. lib. 1. C. tit. 33.* dicimus *commis.* & alii. Nam Romanorum iure exactio facta particulari, exacti ad Thesaurarios cuiusque prouinciæ proximos deferre batur, *l. 1. de canon. largit. l. b. 10. C. tit. 23.* Tabularii autem, quos vocamus *cont rolleurs,* duo erant cum susceptore in singulis prouinciis, *l. duo tabularii. 13. de suscepto. lib. 10. C. tit. 70.* Exactores autem particulares ad susceptorem seu receptorem generalem referre bant pecunias a se exactas singulis quatuor mensibus, consignatas cum nomine inferentis, die, consule, mense, causa, & summa, *l. 1. de apoch. publ. lib. 10. C. tit. 22.* ¶ Et hoc hodie etiam hic ordo seruatur conquirendæ publicæ pecunie, ut eam cõsules vel decuriones locorum exigant secundum ritulos illis missos, vocant *les mandes.* Dehinc illi deferant ad susceptores seu receptores: & receptores particulares, ad Thesaurarios generales: illi ad sacrum comitatum, seu in locum ararii principis, vel alium locum a rege decretum, ut ex constitutione Francisci primi, quætores generales mittere debent Lygdunum ad æs alienum regni soluendum, *exist. constit. Henrici. 2. de l' establisement du Coffre du*

¶ l'ouure anni 1556. ¶ Iudicant & isti quætores prouinciarum cum præsidibus prouinciarum, seu iudicibus, presente sicut patrone, secundum formam l. 2. *si aduers. sicut lib. 2. C. tit. 37.* de causis inter fisco & priuatos. Et Lutetia propria est curia thesauri, quæ de his cognoscit, referuat prouocatione ad curiam supremam, ex constitutionibus Francisci primi regis eius nomine Ianuarii

1543. & Februarii eiusdem anni. ¶ Anno 7. ab vrbe Romæ condita 709. tempore quo delatum est imperium Iulio Cæsari, administratio publicæ pecunie a quætoribus ad ædiles translata, nec postmodum ad quætores rediit, sed tandem vitis prætoris mandata est, & eo anno ædiles publicis thesauris præfuerunt, ut auctor Dion Cassius, *lib. 43. histor.* Instituit autem Octauianus Cæsar, *Dion Cassius. 53. lib.* anno ab vrbe 720. ut administratio ararii quotannis bini viri prætorii præficerentur. Cornelius Tacitus *lib. 13. annal.* de variâ ararii præfectura quæ fuit, in consulari Q. Volusi & P. Scipionis consulum sic scribit: *Dein princeps curam tabularum publicarum a quætoribus ad præfectos transiit, varie habita & sepe immutata eius rei forma. Nam Augustus permisit Senatui deligere præfectos: dein ambitu suffragiorum suspectio, sorte ducebantur ex numero prætorum qui præsent. Neque id diu mansit, quia fors deerrabat. ad patrum idoneos. Tum Claudius quætores rursus imposuit, si que ne mens affectionum extrardinem honores permisit, sed deerat. robur etatis eum primum magistratum, capessitibus. Igitur Nero præfectura perfectos & experientia probatos delegit. Claudius Cæsar collegio quæstorum curam ararii Saturni reddidit, quam medio tempore prætores, aut prætura functi sustinuerant, teste Suetonio in Claudio, *cap. 20.* Et Corn. Tac. *pred. lib. 13. annal.**

Causæ, quæ iustam impositionem & exactiorem vectigalium, tributorum, & pensationum publicarum faciunt.

C A P. 3.

- 1 Vectigalium imponendorum causæ tres legitime, relictio imperii, conseruatio dignitatis eius, utilitas subditorum. Quare principi debeantur, rationes, finis, & effectus.
- 2 Tributa imponere non licet in consilio principe.
- 3 Tributa quædam lenia dominum referentia. Trulla aurea, & porci, &c.
- 4 Præstatio tributi quando dominum superius signat, & quando dominus censuales directus dominus presumatur.
- 5 Solam recognitionem non sufficere sine solutionibus census ad probandam dominum directum, duas posse probare.
- 6 Iure omni debita esse tributa, & solui debere principibus docetur.
- 7 Singula vectigalia probata, constitutionis suæ suas exhibent causas, ut pedagia, securitatem & facultatem itinerum, num qui illa soluit pro repressatis capi possit eod. Damnum resarciant itinerantium, qui pedagia & guidagia capiunt.
- 8 De malis & onerosis seu tyrannicis vectigalibus non imponendis.
- 9 Qui ademerunt vel minuerunt tributa populorum, vide nu. 11.
- 10 Facile populus nimium tributis pressus, vel res relinquat, vel rebellat, ut exemplis docetur. Chisperi impositio nimium grauis tributorum coegit populum in alienum regnum migrare.
- 11 Quando fraudantes vectigalium, nec hominibus obligati nentur, & de rebellantibus ob vectigalia noua.

Cum hoc constat ex singulorum facultatibus, & fortunis, atque laboribus pecunias colligi publicas, vidi multos dubitantes, num istæ exactiões & onera liceret principi, & num tyrannidipotius, quam legitimo imperio essent adscribenda. Quamobrem ne de rebus istis publicis disputantes in posterum, videamur sapem iniquitati ædicare, paucis censuram meam, quando iusta & debita sint onera imposita & tributa, aperiam. Itaque dico licere cogi exigiq; has pecunias a populo, si aliqua ex tribus causis inde accedat, nempe, si ad releuanda onera imperii, vel ad conseruandam dignitatem eius, vel ad vtilitatem comunem omnium exigantur & expendantur. Duas primas exprimit Plinius iunior in *Panegy. ad Traianum.* tertia sub virilique contineri potest. Recte princeps qui sustinet onera reipublicæ, dignitatemque, quique omnibus prospicere debet, hæc tributa & census & reliqua, quæ constant patrimonium publicum, percipiet, qui pro omnibus vigilat, ab omnibus beneficii præmio accipere debet, *cap. cum ex officio sui debito, cap. 16. de præscript. lib. 2. decretal. tit. 26.* Nemo teneat militare suis sumptibus, *ad Corinth. 9. cap. ita nunc illud, §. fin. 28. q. 1. ad Galat. 6.* Secundam naturam quoque est, ut qui sentit onus, sentiat & commodum, *l. secundum naturam, 10. de reg. iur. l. fin. §. sed cum in secundam, C. de furt. lib. 6. C. tit. 2. l. vici. §. pro secundo, de cad. sol. lib. 10. C. tit. 50.* Et quod quis pro conserua-